

© JARI SINKKONEN JA WSOY, 2012

VALOKUVAT MINNA KURJENLUOMA

GRAAFINEN SUUNNITTELU ANNA MAKKONEN

ISBN 978-951-0-39197-6

PAINETTU EU:SSA

SISÄLLYS

I JOHDANTO 8

Missä isä? 10

Äidin apulainen vai jotakin muutakin? 12

II HAASTATTELUT 16

Menetelmät 16

Haastateltavat 18

III MIHIN ISÄÄ TARVITAAN 23

Isyyden pienin yksikkö 23

Isyydestä puhuminen nostattaa tunteita 26

Kun isää ei ole 30

Isällä olisi oltava paikka äidin mielessä 33

IV PARISUHDE JA ISYYS 37

Hyvän parisuhteen osatekijät 37

Parisuhde on kiintymyssuhde 40

Hyvä parisuhde voi eheyttää sen osapuolia 42

Unhoita, kärsi ja rakasta 46

Hyvä olla yhdessä 50

Perinteisestä ja modernista isyydestä 54

Perinteinen isä katsoo ”savannin yli” 57

V TUTKIMUKSIA ISYYDESTÄ 60

Isyys äitimyytin varjossa 62

Isyyttä on tutkittu äitiyden kautta 63

Isyydentutkimuksen suuntauksia 67

Isä oppimisen tukena 70

Geeneilläkin on merkitystä 74

Hyvä isä? 77

VI ODOTTAVA ISÄ 82

Isä voi hautoa vaikka ei synnytäkään 84

Odottava isä voi masentua 86

Hormonit heittelevät miestäkin 91

Isyyden neuroendokrinologiaa 94

Onko isyys uhka maskuliinisuudelle? 97

VII ISYYS MIEHEN ELÄMÄNPROJEKTINA 101

Miksi mies haluaa isäksi? 101

Päätös lapsen hankkimisesta 105

Tytön tai pojan isäksi 109

Odotukset omasta isyydestä ja isän merkityksestä 112

Raskaudenaikaiset mielikuvat 116

Vauvasta tulee persoona 119

VIII ODOTUSAIKANA OMA LAPSUUS ELÄVÖITYY 126

Millainen oma isäsuhteeni oli lapsuudessa? 128

Isä oli lempeä nallekarhu ja vähän sankarikin 132

Turvallinen, mutta etäinen isä 135

Odotuksia ja pettymyksiä 139

Viisas opettaja 144

Joskus isä saattoi olla pelottava 146

Isän laki 148

IX SYNTYMÄN IHME ISÄN KERTOMANA 153

On kuin olisi maratonin juossut 153

Päädyttiin keisarileikkaukseen 156

Imukuppeja ja happitäydennystä 159

Kannoin vettä edestakaisin 162

Doulasta oli suurta apua 164

Tämä on minun nyt 168

Viisitoista synnytyskertomusta 171

X ISÄ VAUVAN ELÄMÄSSÄ 174

- Isä lapsen turvana 174
- Salaperäinen vauva 177
- Aivojen kehityksestä 181
- Kehittyviä aivoja täytyy suojella 183
- Vauva tarvitsee läheisyyttä 187
- Rakkautta ja rutiineja 189
- Reippaat suomalaiset 192
- Tunnekuohuilla huomiota 194
- Mitä teit lapsena, kun hätäännyit? 197
- Isän ja lapsen kiintymyssuhde 200

XI KAHESTA TULI KOLME 206

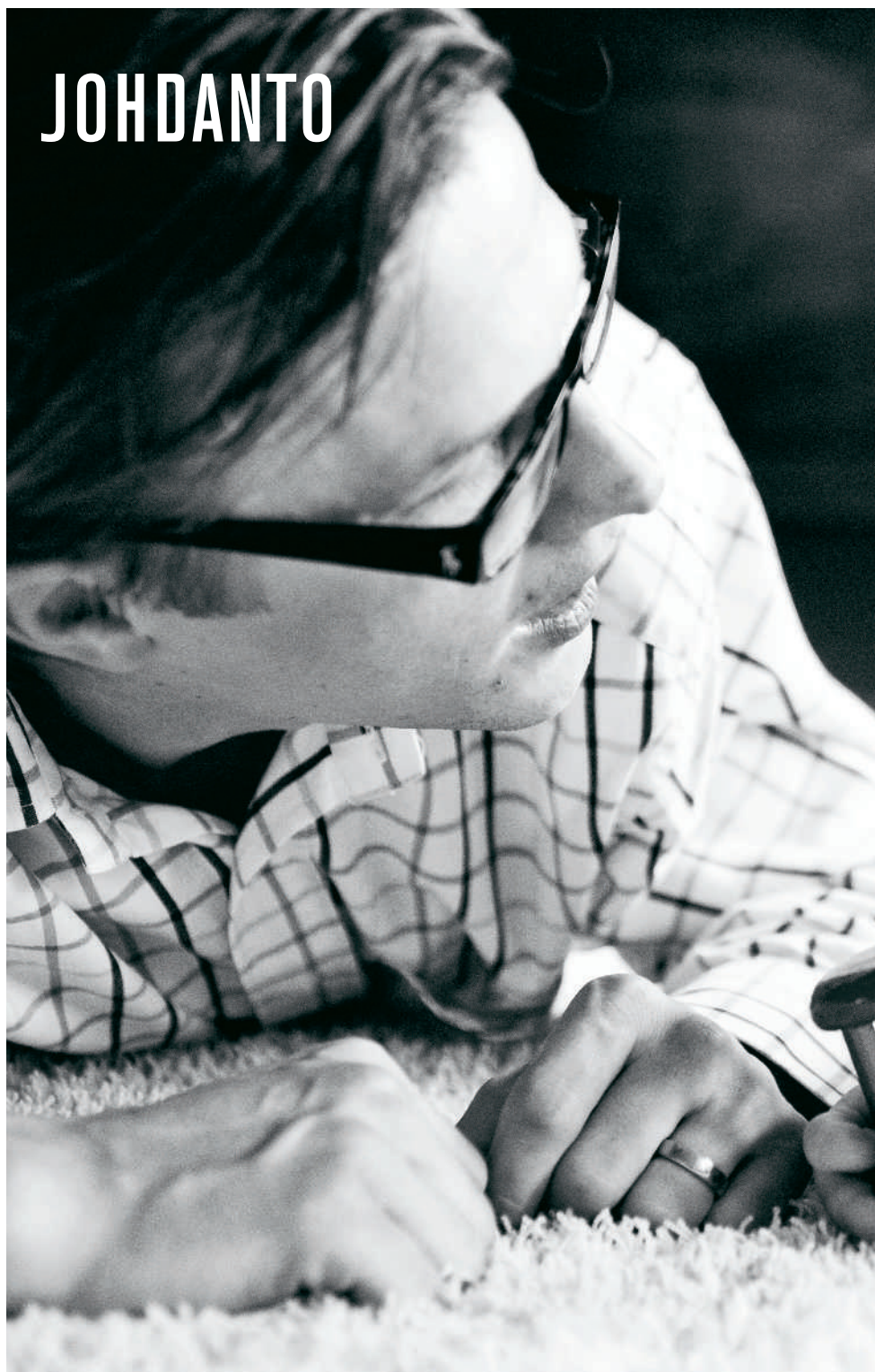
- Hämmennystä ja huolia 206
- Tärkeysjärjestys muuttuu 209
- Miten saan vauvan rauhoittumaan 214
- Tuore vanhemmuus rasittaa 216
- Aktiivisia ja temperamentikkaita vauvoja 219
- Lapseni ei muistele kärsimäänsä pahaa 223
- Kyllin hyvää isyyttä 227

XII MITÄ NÄKYVISSÄ, ISÄ? 231

- Lapset tarvitsevat rauhaa 233

LÄHTEET 239

JOHDANTO

MISSÄ ISÄ?

Markettiin on tullut nuoripari ostoksille. Vaimo menee ke-
räämään ostoksia kärryyn ja jättää miehensä vartioimaan
vaunuissa nukkuvaa vauvaa. Mies on karskin näköinen; hän
on kalju ja runsaiden tatuointien ja lävistysten koristeleva.
Hänellä on nahkarotsi päällä ja buutsit jalassa. Mies vilkui-
lee ympärilleen varmistuakseen, että ketään ei ole näkemässä.
Sitten hän nostaa hiukan peittoa ja kumartuu suu töröllään
antamaan sarjan mitä hellimpiä muiskuja pienelle aarteelleen.

”Viime vuonna Suomen ekonomiliiton jäsenistä 1236
oli kuukautta pidemmällä perhevapaalla. Heistä miehiä oli
kahdeksan, siis 0,6 prosenttia. Nämä perhekeskeiset ekono-
mimiehet mahtuisivat kahteen työsuhde-Octaviaan”, kirjoit-
ti Jaakko Lyytinen Helsingin Sanomissa 7.8.12. ”Emmekä
me muut ole sen parempia”, hän jatkoi. ”Neljä viidestä isästä
kyllä käyttää isyysvapaata silloin, kun myös vauvan äiti on
kotona. Mutta yhdessä jaettavasta vanhempainvapaasta isät
käyttävät vaivaiset 3,5 prosenttia. ... Alle kaksivuotiaiden las-
ten isistä joka neljäs kertoi, että haluaisi tehdä osa-aikaista
työtä. Kuinka moni oli toteuttanut toiveensa? Kolme pro-
senttia. Miksi me miehet emme pidä puoliamme?”

Niin, miksi? Se, että lapset tarvitsevat isää, lienee verrattain yleisesti hyväksyttyä. Siitä puhutaan vähemmän, että isyys muuttaa miestä. Mies, joka uskaltaa heittäytyä isyyteen, saa huomata elämän saaneen valtavasti sisältöä, värejä ja viivahteita. Monet haastattelemistani isistä sanoivat asioiden tärkeysjärjestyksen muuttuneen täysin vauvan synnyttyä; ennen niin tärkeiltä tuntuneet asiat olivatkin aika triviaaleja verrattuna vauvan kanssa saatuihin elämyksiin.

Jos miehet jättävät käyttämättä isyysvapaansa, he menettävät suurenmoisen mahdollisuuden tutustua omaan lapseensa ja itseensä. Monet politiikan ja liike-elämän vaikuttajat sanovat 60-vuotishaastattelussa olevansa tyytyväisiä uraansa ja saavutuksiinsa, mutta harmittelevat, että työsidonnaisuuden tähden perhe-elämä jäi liian vähälle. Lapset jäivät äidin kasvatettaviksi, ja isä vieraantui heistä. Niitä menetettyjä vuosia ei voi enää koskaan saada takaisin, vaikka asioiden puiminen ja lähentyminen ovat onneksi mahdollisia myöhemminkin.

Viimeksi kuluneiden parinkymmenen vuoden aikana isyydestä on puhuttu paljon, ja erilaisia määritelmiä on syntynyt riesaksi asti. Lastenpsykiatrin näkökulmasta ne ovat toisarvoisia, sillä ongelmana on pikemminkin isyyden kvantiteetti kuin kvaliteetti. Isyyttä ei ole yksinkertaisesti tarpeeksi. Kun miehet saataisiin ensin pysymään perheisään ja lastensa luona, voitaisiin alkaa tarkastella vähitellen suorituksen laatua. Arkinen realiteetti on valitettavasti yhä liian usein se, että isät häviävät työputkeen tai kokevat perheeseen ja lapsiin sitoutumisen niin raskaana että vaihtavat maisemaa. Joskus seurauksena on loputtomia huoltajusriitoja, joista lapset kärsivät poikkeuksetta. Jos useammat mie-

het suhtautuisivat isyyteensä samalla tavalla kuin tätä kirjaa varten haastatteleman viisitoista miestä, Suomelle koittaisi valoisampi huomen. Sanat voivat olla hiukan pateettisia, mutta seison niiden takana.

ÄIDIN APULAINEN VAI JOTAKIN MUUTAKIN?

Teppo Moisio kirjoitti *Vauva*-lehteen kolumneja nimimerkillä Kantoliiniaisä. ”Tulevan isän rooli odotusaikana on kuin pelkääjän paikalla istumista: äidin ja lapsen suhteen kehittymistä pääsee seuraamaan sivusta, mutta ohjokset ovat muilla. Kun lapsi syntyy, isä saa vastuutehtävän. Hänen on aika istua ratin taakse. Selailin raskausajan loppupuolella isyysopasta. Ymmärsin, että miehen tärkein tehtävä olisi nyt pitää auto lähtökunnossa. Synnytyksen hetki saattaisi koittaa koska tahansa, ja silloin tarvittaisiin autokuski-isää. Tunsin itseni kakkoskastin isäksi. Minulla kun ei ollut autoa lainkaan.

Synnytysvalmennuksessa kättilö kysyi heti tervehdyksen jälkeen, olivatko kaikki löytäneet parkkipaikan. Hymyilin hiukan vaivaantuneena. Kahdeksannella kuulla raskaana oleva vaimoni oli joutunut pyöräilemään kanssani paikalle. Vaimo kyllä sanoi pitävänsä pyöräilystä, mutta minä epäilin häntä kohtuuttoman kiltiksi” (Aja hiljaa isi, *Vauva*-lehti 1/2011).

Synnytykseen meno onnistui taksikyydillä, mutta kotiinpaluu tapahtui bussilla. Moisio kertoo pelänneensä, että joku keksii kysyä kopassa uinuvan vauvan ikää ja ilmoittaa

tapauksesta lastensuojeluviranomaisille kuultuaan, että vauva on vasta kolmen päivän ikäinen. Niin ei sentään käynyt. Autoa perheeseen ei hankittu, vaan Hollannista tilattiin lasten kuljetukseen suunniteltu polkupyörä.

Tähän kirjaan kootut tutkimusraportit ja haastattelut valottavat odottavan ja ”synnyttävän” miehen moninaisia rooleja ja hänen sopeutumistaan isyyteen. Mies on aivan oikealla paikalla ottaessaan avustajan, tukijan ja ylimääräisen käsiparin roolin ja tehtävän raskaana olevan ja synnytystilassa voihkivan vaimonsa rinnalla. Hänessä on kuitenkin samanaikaisesti meneillään aivan omalakisia ja äidistä riippumattomia psyykkisiä, fysiologisia ja neuroendokriinisiä prosesseja, joiden ulottuvuuksia on alettu ymmärtää vasta viime vuosina.

Miehen mielessä aktivoituvat lapsuudenaikaiset kokemukset omista vanhemmistaan, ja psyykessä tapahtuu syvälistä uudelleenorganisointia. Hänellä on myös kohonnut riski reagoida muutoksiin depressiolla, mikä tulisi ottaa nykyistä paremmin huomioon perhe- ja isyysvalmennuksessa. Haastateltujen miesten välittämä kuva perhevalmennuksesta ja varsinkin synnytyssairaaloiden toiminnasta on erittäin myönteinen, mutta kovin paljoa nimenomaan isille tarkoitettua neuvontaa ei ollut. Isien omille ryhmille tai ainakin muutamille keskustelukerroille olisi varmasti tarvetta. Vauvan startille on kohtuuton rasitus, jos molemmat vanhemmat ovat alavireisiä ja uupuneita.

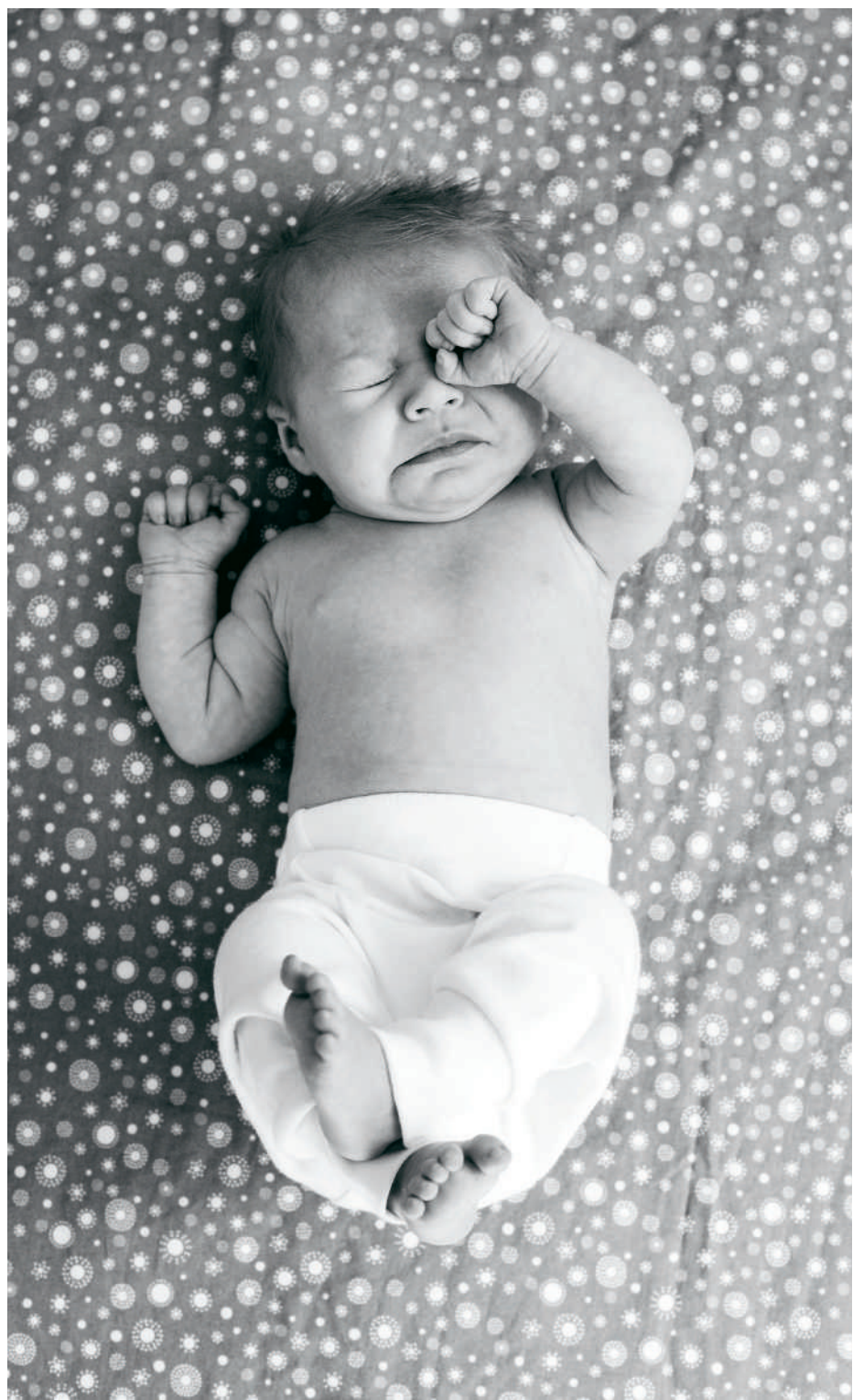
Tämän kirjan sielu ovat ne 30 haastattelua, jotka sain tehdä vapaaehtoisten tulevien ja sittemmin tuoreiden isien kanssa. Heitä taas en olisi koskaan löytänyt ilman ylihoitaja Tarja Viitamäkeä Helsingin terveyskeskuksen Neuvolatyön

ja terveydenedistämisen yksiköstä. Esitän hänelle ja hänen alaisilleen suuret kiitokset. Kiitän myös Lotta Kokkoa ja Juhani Sinkkosta, jotka kirjoittivat haastattelut puhtaaksi. Lämpimät kiitokset niille viidelletoista miehelle, heidän puolisoilleen ja vauvoilleen, jotka päästivät minut katsomaan syntyvää lasta ja syntyvää isää.

Minna Kurjenluoman upeissa valokuvissa esiintyvät henkilöt eivät ole ottaneet osaa haastatteluihini. Haluankin kiittää kuvissa esiintyviä isiä ja äitejä siitä, että he ovat sallineet meidän osallistua näihin ainutkertaisiin hetkiinsä.

Helsingissä, 15.8.2012

Jari Sinkkonen

HAASTATTELUT

MENETELMÄT

Halusin haastatella tätä kirjaa varten 10–12 esikoislastaan odottavaa miestä, jotka suostuisivat kahteen haastatteluun. Ensimmäinen niistä tehtäisiin raskausajan loppupuolella ja toinen vauvan ollessa muutaman kuukauden ikäinen. Kerroin tiedotteessa, että haastattelut nauhoitetaan ja kirjoitetaan puhtaaksi. Lupasin, että keskustelut ovat luottamuksellisia, eikä kenenkään identiteetti paljastu. Jokaisen osallistujan kanssa tehtäisiin kirjallinen sopimus aineiston käytöstä. Haastattelut olisivat osa julkaistavaa suomenkielistä kirjaa. Niiden pohjalta saattaisi syntyä tutkimusraporttikin, mutta se ei ollut silloin varmaa (eikä ole vielä, ellei vuorokauteen lisätä muutamia tunteja).

Saatuani rekrytointiin asianmukaiset luvat kävin tiedottamassa hankkeesta muutamassa vanhempainvalmennusryhmässä. Tiedote laitettiin parin–kolmen äitiysneuvolan seinälle, ja jotkut aktiiviset terveydenhoitajat

jakoivat esitteitä tuleville vanhemmille. Lopulta haastateltavia kertyi viisitoista, eli hiukan enemmän kuin olin rojhennut toivoa.

Ensimmäisen vaiheen haastattelut tehtiin paria poikkeusta lukuun ottamatta kotonani. Tarkoitus oli tutustua tulevaan isään ja hänen henkilöhistoriaansa ja käsitellä myös parisuhteeseen ja vauvan odotukseen liittyviä teemoja. Käytin osia aikuisten kiintymyssuhdehaastattelusta (AAI; Adult Attachment Interview; Main & Goldwyn 1984), sillä tuskin millään muulla tavalla on mahdollista saada niin paljon informaatiota niin lyhyessä ajassa. AAI on nerokas luomus, jonka juuret ovat John Bowlbyn ja Mary Ainsworthin kehittämässä kiintymyssuhdeteoriassa. Siinä perehdytään haastateltavan lapsuudenaikaisiin vaiheisiin ja luodaan samalla muutama tilanne, joiden tarkoituksena on nostaa esille tunnepitoisia asioita. Menetelmän avulla voidaan tutkia muistin osa-alueita, kuten semanttista ja episodista muistia.

Kiintymyssuhdehaastattelun ideana on saada käsitys siitä, miten asianomainen kertoo tarinaansa, ja millaisen näkökulman hän valitsee. Joku vuodattaa loputtomiin kautensa vanhempiaan kohtaan aivan kuin hänen kokemukseensa olisivat edelleen ajankohtaisia. Joku toinen taas valitsee vanhempien näkökulman ja kertoo, miten kohtuuttoman ankarat rangaistukset tekivät hänelle pelkästään hyvää näkemättä lainkaan sitä pientä tyttöä tai poikaa, joka koki tullessa epäoikeudenmukaisesti ja nöyryyttävästi kohdelluksi. Joku taas ymmärtää vanhempiensa motiiveja ja rajoituksia, saattaapa suhtautua niihin huumorillakin, mutta on itse mukana kuvassa pienenä lapsena ja osaa eläytyä omaan tilanteeseensa. Joukossa on myös niitä, jotka näyttävät kasvaneen

miltei pelkästään lämmön ja rakkauden ympäröiminä ja osaavat kertoa siitä eläviä esimerkkejä.

Otin mukaan elementtejä myös WMCI-haastattelusta (Working Model of Child Interview; Zeanah ym., 1986) kar-toittaakseni tulevan isän mielikuvia vielä syntymättömästä lapsesta. Mielessä oli Turun yliopistossa tarkastettu Terhi Punnan lisensiaatintyö, jossa käytettiin samaa haastattelua (Punna, 2010). Ideana ei ollut pyrkiä määrittelemään haas-tateltujen miesten kiintymyssuhdeluokituksia, vaan vain saada kerätyksi mahdollisimman paljon samalla tavalla ky-sytyjä tietoja.

Toinen haastattelu tehtiin perheen kotona. Videoin sa-malla lyhyesti tuoretta isää yhdessä vauvan kanssa. Haastat-telun teemana oli luonnollisesti vauva ja kaikki lapsen synty-män mukanaan tuomat elämänmuutokset. Syvensin toisella haastattelukerralla WMCI:n tematiikkaa, olihan kohtulap-sesta tullut elävä pieni persoona, jonka kanssa saattoi olla vuorovaikutuksessa. Enää ei tarvinnut kuvitella, millainen syntyvä lapsi mahdollisesti olisi, vaan häntä saattoi mennä katselemaan milloin tahansa.

HAASTATELTAVAT

Haastatteluihin suostuminen oli tietysti vapaaehtoista, mikä tarkoittaa sitä, että nämä viisitoista miestä olivat innoissaan isyydestään ja kiinnostuneita miettimään siihen liittyviä asioita vieraan, heitä vanhemman miehen kanssa. Yhdellä-toista heistä on akateeminen loppututkinto; kolme on hu-

manisteja ja peräti kuusi on diplomi-insinöörejä. Insinööriilmioistä voisi kenties heittää kevyesti huulta, mutta jääköön sikseen. Nuorin haastatelluista oli 26-vuotias, vanhin 45 vuotta. Keski-ikä oli 33,5 vuotta, mikä kertoo omalta osaltaan siitä, että lasten hankkiminen on siirtynyt aika myöhäiseen ajankohtaan.

Otanta ei ole minkäänlainen läpileikkaus mistään muusta kuin kiinnostuksesta isäksi tulemiseen. En luokitellut mitään aineiston osia enkä vertailut haastateltuja miehiä keskenään. Kun ei ollut pakkoa mihinkään, haastattelu-
tuokioista tuli intensiivisiä ja joskus suorastaan intiimejä. Monet miehet olivat valmiita kertomaan hyvinkin raskaista ja ahdistavista tapahtumista. Joku kävi läpi isäsuhtettaan, toinen muisteli rankkoja koulukiusaamiskokemuksia. Jollakulla oli ollut pitkäkestoisia terveystutkimuksia, ja useamman miehen isä oli tai oli ollut alkoholisti.

Joku pelkäsi olleensa ensimmäisellä kerralla liian ankara vanhemmilleen kun tuli päästäneeksi suustaan jonkun hiukan kriittisen kommentin. Muutamat kertoivat avoimesti kielteisistä kokemuksista, mutta luonnehtivat silti lapsuudenaikaista suhdettaan äitiin tai isään positiivisesti. Luonnollisesti suurella osalla näistä elämässään hyvin selvinneistä miehistä oli kerrottavanaan lapsuudesta paljon todellisia, myönteisiä muistikuvia.

Olin monestakin syystä erityisen kiinnostunut isää koskevista muistoista. Tiedetään ensinnäkin, että tulevan äidin ja isän mielikuvat omista lapsuudenaikaisista kokemuksista aktivoituvat raskauden edetessä. Naisten mielikuvia omista äideistään on tutkittu paljonkin, ja niistä on kirjoitettu kirjoja. Miesten aktivoituvista isämielikuvista

on kirjoitettu vähemmän, ja tutkimusta on tehty tuskin nimeksi.

Toiseksi, tulevan isän oma isä on vaikuttanut hänen maskuliinisuutensa kehitykseen enemmän kuin kukaan muu. Kolmanneksi, oli erikoisen kiinnostavaa nähdä, miten nämä fikset miehet käsittelivät niitä oman isänsä piirteitä, jotka he ovat kokeneet aikanaan hankalina tai kielteisinä. Pyrkivätkö he ohittamaan ja kiistämään ne, vai tekivätkö he nyt odotusaikana psyykkistä työtä oman itsensä kanssa ja samalla pesäeroa oman isänsä puutteisiin? Mitä he halusivat omalta isältään mukaan isyyteensä, mitä eivät?

Parisuhteeseen vaikuttavat kaikki varhaiset kiintymys-suhteet, ehkä äitisuhde enemmän kuin suhde isään, onhan äiti ollut pojalleen ensimmäinen merkittävä vastakkaisen sukupuolen edustaja. En analysoinut parisuhdetta kovin seikkaperäisesti, mutta jokainen mies kuvasi suhdettaan lapsensa äitiin ja kertoi seurustelun historiasta. Nämä äärettömän tärkeät naiset, jotka kokivat äitiyden ensimmäistä kertaa, jäävät nyt valitettavasti hiukan taka-alalle. Käytän heistä kaikista hieman tylsää sanaa ”vaimo”; tiedän kyllä kaikkien nimet, mutta päätin olla käyttämättä enempää oikeita kuin keksittyjäkään nimiä, koska en voinut käsitellä tätä asiaa heidän itsensä kanssa enkä sopia mistään käytännöistä. Kiihtän heitä kaikkia tuesta tälle hankkeelleni – ehkä joku heistä suorastaan houkutteli miehensä liittymään mukaan?

Miesten nimet ovat joko oikeita tai muutettuja. Osa halusi itsestään puhuttavan oikealla nimellään, joku pyysi käyttämään toista ristimänimeään. Muutaman nimi on kokonaan muutettu. Käyttämässäni sitaateissa on vain vähän taustatietoja, ja olen poistanut niistä paikannimiä ja muita

tunnistettavia tietoja. Olen myös stilisoinut ja tiivistänyt vastauksia ja muuttanut niitä jonkin verran kirjakielisempään muotoon lukemisen helpottamiseksi.

Muistelen suurella lämmöllä näitä haastatteluja ja olen kiitollinen saatuani tutustua esikoislastaan odottavien miesten mielenmaisemaan. Kun tapasin haastateltavani toisen kerran, tunsin usein, että edellisestä kerrasta oli helppoa jatkaa, ja että ensimmäisen haastattelun aikana oli syntynyt tietty kontakti ja vuorovaikutus. Oli myös sydäntä lämmittävää nähdä, miten lumoutuneita nämä tuoreet isät olivat vauvoistaan, joita jokainen piti ainutlaatuisena ihmisen alkuna. Lasten itsensä kannalta ennuste vaikutti hyvin suotuisalta. En voinut välttyä joissakin tapauksissa kokemasta aika tavalla isällisiä tunteita, olisinhan voinut olla iältäni useimpien miesten isä.

